

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสอดคล้องกันว่าการจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเองได้และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดกรบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยได้อย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539)

การศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเนื่องจากสาเหตุหลายประการที่สำคัญ ได้แก่ ครูส่วนมากยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนยังสอนยึดเนื้อหา ยึดหนังสือเป็นสำคัญ สอนแบบบรรยาย ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ไม่ยึดผู้เรียน

เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ดังนั้นการพัฒนาครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาความรู้ แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากการบอกความรู้ให้แก่นักเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ พัฒนาตนเองในทุกด้าน ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการสอนของตนเองอยู่เสมอ พยายามคิดค้นและพัฒนาเทคนิคการสอนใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก็คือการนิเทศภายใน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการอันสำคัญที่จะเสริมสร้างสนับสนุนให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลได้ตามเป้าหมาย การนิเทศภายในที่จัดขึ้นในโรงเรียน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการร่วมพลังและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือกันวางแผนพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันก็ให้มีความมั่นใจ มีขวัญกำลังใจ มีความภาคภูมิใจที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้ครูปรับปรุงพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอจนเป็นนิสัย ทำให้เกิดการพัฒนาที่ถาวรดังคำกล่าวที่ว่า การจัดการดี เป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การ การนิเทศที่ดีนำไปสู่การจัดการที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

การนิเทศภายในจึงเป็นกระบวนการสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำงานร่วมกับครูและบุคลากรในโรงเรียนในการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อรวบรวมข้อมูล วางแผนพัฒนา การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ (วิไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดไว้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องมีขั้นตอนคือ การประเมินปัญหาความต้องการในการพัฒนา การวิเคราะห์ จุดเด่นจุดด้อย เพื่อกำหนดจุดพัฒนาการหาทางเลือกที่พัฒนา การลงมือปฏิบัติ การติดตามผล ประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข (สำนักงานนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2541)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้สำรวจปัญหาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา จากการสอบถามผู้บริหารโรงเรียนที่เข้ารับการอบรมเพื่อเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น และจากการสำรวจปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายในของจังหวัดต่างๆ ในปี พ.ศ. 2537 – 2539 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ มีลักษณะใกล้เคียงกันคือ

1. ผู้บริหาร โรงเรียนไม่ตระหนักว่าตนมีส่วนร่วมสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนา และมีความรู้ลึกกว่าการนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นงานของผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ครูวิชาการ หรือ กรรมการนิเทศภายในโรงเรียน จึงมอบหมายให้บุคลากรเหล่านั้นรับผิดชอบดำเนินการแทน
2. ผู้บริหาร ไม่ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
3. บุคลากรส่วนมากคิดว่าการนิเทศภายในโรงเรียน คือ การไปสังเกตการสอนของครู ในชั้นเรียน และไม่รู้จุดหมายที่แท้จริงของการนิเทศภายในโรงเรียน ว่าเป็นไปเพื่อความร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาบุคลากรและทุกคน
4. ผู้บริหารขาดความมั่นใจในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
5. บุคลากรไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศภายในโรงเรียนเนื่องจาก เข้าใจว่าการนิเทศภายในเป็นการไปตรวจสอบ จับผิด ประเมิน วิพากษ์วิจารณ์
6. สื่อ เครื่องมือ นวัตกรรมใหม่ๆ ทางการนิเทศ ไม่ได้ใช้เพื่อการสนับสนุน ให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง
7. ครูไม่ยอมรับไม่ศรัทธาผู้ที่ทำการนิเทศภายใน
8. ขาดการนิเทศติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ผู้นิเทศไม่มีเวลา ในการวางแผนการนิเทศร่วมกัน

ปัญหาการนิเทศภายในดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศภายใน โรงเรียนของผู้วิจัยหลายท่าน เช่น เกียรติศักดิ์ มุขแจ้ง (2533) ที่พบว่าการนิเทศภายในโรงเรียนจะ ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู โดยเฉพาะในฐานะผู้ร่วมกระบวนการและกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาทำงาน จึงควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน เพราะการนิเทศภายในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จ เพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจและเจตคติของบุคคลต่างๆ ที่มีต่อการนิเทศภายในเป็นสำคัญ สมพล ชงศิลา (2547) ที่พบว่าโรงเรียนขาดงบประมาณที่จะนำมาใช้จัดทำสื่ออุปกรณ์ก็ขาดการนิเทศ นอกจากนี้โรงเรียนที่ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ การนิเทศภายในก็ไม่ ประสบผลสำเร็จ ในงานวิจัยของ วิชัย เกียรติอาจารย์ (2536) ยังพบว่าครูผู้ปฏิบัติการมีความ คิดเห็นต่อการดำเนินการนิเทศภายในต่างกันจะมีทักษะในการนิเทศต่างกัน

ด้วยความจำเป็นและความสำคัญรวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ ว่าครูและผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ที่จะส่งผลให้ การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพบรรลุตามจุดหมาย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินการนิเทศ ภายในตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ว่าแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อจะได้ทราบแนวทางการพัฒนา

แนวทางการปฏิบัติงานนิเทศ อันเป็นประโยชน์โดยตรงสำหรับครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
3. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี
4. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่ได้รับการฝึกอบรมกับผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศภายใน
5. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 – 10 ปี 11 – 20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป

สมมติฐานของการวิจัย

1. การดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครู และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 แตกต่างกัน
2. การดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครู และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีแตกต่างกัน
3. การดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครู และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่ได้รับการอบรมกับผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศภายในแตกต่างกัน

4. การดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งครู และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 – 10 ปี 11 – 20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551 จำนวน 1,752 คน และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 131 คน รวมทั้งหมด 1,883 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551 จำนวน 317 คน และผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 97 คน รวม 414 คน ตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นกลุ่มทั้ง 4 อำเภอ แล้วสุ่มอย่างง่าย

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

2.1.1 ตำแหน่ง

- 1) ครูผู้สอน
- 2) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

2.1.2 วุฒิการศึกษา

- 1) ปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.3 การฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

- 1) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศภายใน
- 2) ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

2.1.4 ประสบการณ์ในการทำงาน

- 1) ประสบการณ์ 1 – 10 ปี
- 2) ประสบการณ์ 11 – 20 ปี
- 3) ประสบการณ์ 21 ปีขึ้นไป

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การดำเนินการนิเทศภายใน หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มการพัฒนาหลักสูตร การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง หมายถึง การให้ความช่วยเหลือแก่ครูในด้านตรวจแผนการสอน การให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสังเกตการสอน การวัดผลประเมินผล

การเสริมสร้างประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง การส่งเสริมให้ความรู้ได้พัฒนาทางวิชาชีพ คุณสมบัติทางวิชาชีพ ความรู้ในงานครูและการจัดทำแผนสะสมงาน

การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม หมายถึง ทำงานเป็นทีม โดยยึดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่ม วิธีการทำงานและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวกับการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน บทบาทของผู้บริหารกับการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน บทบาทของผู้บริหารกับการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน

สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ ผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบจะศึกษาการดำเนินการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา การผ่านและไม่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศภายในและ
ประสบการณ์ในการทำงานว่าแตกต่างกันหรือไม่

2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงและ
พัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

3. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้ศึกษานิเทศก์ ใช้สำหรับการวางแผนพัฒนางานนิเทศภายใน
สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ให้มีคุณภาพ
ยิ่งขึ้น